

„Erős terveket tudok készíteni, mert erősnek látzom”

Odile Decq

francia építész sztárral Nagy Orsolya beszélgetett

Fotó:
**Studio Odile
Decq**

ODILE DECQ A HAY Fesztivál budapesti programjának díszvendége volt. Interjúnk Martha Thorne-nal, a Pritzker-díj zsűriének ügyvezető igazgatójával folytatott rendkívül jó hangulatú pódiumbeszélgetés után zajlott a CEU épületében.

Ön sokféle léptékben tervez, a tárgytól és bútoroktól kezdve az épületeken át a városrendezésig. Van köztük hasonlóság a tervezés módját tekintve? Segít a munkájában, hogy többféle léptékben mozog otthonosan?

Amikor egy új épület tervezését kezdem, mindig az az első dolgom, hogy felkeresem a helyszínt, és amikor ott vagyok, előfordul, hogy a tág azonnal mesélni kezd: a hely történetéről és arról, amit ez számomra jelent. Az emberi agy különös módon működik, néha maguktól alakulnak ki kapcsolatok, és már el is kezdenek jönni az ötletek. A tárgytervezés számomra még viszonylag új dolog, és igencsak különbözik ettől. Évek óta arról álmodtam, hogy Alessi számára tervezhessek étkészletet. Aztán végre megkerestek, hogy tervezné-e egy Alessi tálcát, persze örömmel vállaltam. Arra gondoltam, hogy egy nagy tálcát szeretnék, amit könnyű kézbe venni, és az is fontos volt, hogy legyen benne valami furcsa, ne legyen teljesen az, aminek látszik. Úgyhogy egy kicsit kísérleteztem az észleléssel, és így jutottam el a végeredményhez. Amikor aztán megkérdezték, hogy mit szeretnék legközelebb tervezni, azonnal rávágtam, hogy egy étkészletet. A késről már volt egy elképzelésem, ezért azzal kezdtem, de hamar rájöttem, hogy kést nagyon nehéz tervezni, mert tökéletesen illeszkednie kell az ember kezébe, viszont valamennyire nehéznek is kell lennie ahhoz, hogy jól vágjon, tehát igazán el kell gondolkodni azon, hogyan működik. Emellett megint csak azt szerettem volna, hogy legyen benne valami szokatlan, volt már egy elképzelésem a dizájnról. Nagyon fontos volt, hogy jól működjön, mert elég sok szép, de nem jól használható kést láttam már, és ezt minden-

képp el akartam kerülni, ezért egy csomó modellt készítettük a stúdióban, azután pedig néhány mintadarabot. Ilyen tehát a tárgytervezés folyamata, de mindig egy ötlettel kezdődik, ebben az esetben például azt akartam elérni, hogy ez egy különös formájú kés legyen, ami viszont nagyon jól működik. Aztán folytattam a kanál és a villa tervezésével, és amikor erről meséltem Alessi-nek, azt mondta, hogy a kanállal szokás kezdeni, mert az sokkal nehezebb. De nekem a kés volt az igazi kihívás. Az étkészletet szeptemberben fogják bemutatni a Maison&Objet-en, ami egy hatalmas dizájn programsorozat Franciaországban, és mivel idén engem választottak az év dizájnerének, arra is felkértek, hogy egy sor további tárgyat én tervezek a programra, például az asztalokat, a tányérokat és a poharakat. Rájöttem jöttem, hogy tárgyakat könnyű tervezni, mert a tervezőnek csak annyi a dolga, hogy kérdéseket válaszoljon meg. De ugyanerre jutottam akkor is, amikor Nanterre-be készítettem egy irányítóközpont tervpályázatát, amelynek részeként egy hidat is meg kellett terveznem. Rájöttem, hogy egy híd esetében mindössze két kérdéssel kell foglalkozni: a feszítéssel és a tartószerkezet súlyával. Arra gondoltam, lehet, hogy a mérnökök ezért ragaszkodnak a hidakhoz, mert sokkal könnyebb megtervezni, mint egy épületet. Egy épület sokkal bonyolultabb és komplexebb, sokkal több megoldandó problémával bír. Tehát a válaszom az, hogy mindig gyakorlati irányból közelítem meg a feladatot. Akkor is, ha épületet, vagy városrendezést tervezek: először azt gondolom végig, hogyan fognak majd az adott épületben vagy városrészben élni. Mindig az emberekből indulok ki.

Banque Populaire nemesacél szerkezeti elemekből kialakított, moduláris rendszerű főhadiszállása, (Rennes, Franciaország, 1991)

Kihívás lehet egy meglévő épület számára új belsőt tervezni, mint a Phantom Restaurant Opera Garnier esetében. Említette, hogy egyáltalán nem akartak hozzáérni a meglévő épületrészekhez, ami érdekes és bonyolult megoldásokhoz vezetett.

Ez nem a mi döntésünk volt, egyszerűen nem volt szabad hozzáérni a régi részekhez. Nem tudom, hogy más körülmények között megbontanám-e a meglévő épület egységét; nincsenek előre megfogalmazott elképzeléseim arról, hogy mit fogok csinálni. Amikor elkezdek egy új tervet, mindig az adott feltételekből indulok ki függetlenül attól, hogy éppen egy épületről, tárgyról, belső térről vagy városrendezési tervről van szó, és ezen feltételekből próbálom a legjobbat kihozni. Volt idő, amikor az építészek doktrínákat fogalmaztak meg, például egy barokk építészek szigorú keretek között kellett dolgoznia, de ma már nincs ilyen, ezért mindenkinek magának kell megtalálnia, hogyan akar tervezni. És azt hiszem, ugyanígy van ez a tanítás esetében is, ezért kell egy újfajta gondolkodásmódot kialakítanunk az építészkutatásban. A mai világ komplexitásában könnyű elveszni, és nem csak az építészeiről beszélnek, hanem az élet más területeiről is. Még néhány évtizeddel ezelőtt is érthetőnek tűnő világképünk volt, még ha nem is felelt meg a valóságnak, de ma már ez sincs. Ugyanez a helyzet az oktatásban. Csak éppen egyes tanárok nem elég erősek, vagy az építészeiről kialakított képük nem elég egyértelmű, ezért magabiztosabban mozognak olyan szabályok között, amiket aztán könnyű ismételni – és könnyű tanítani.

Mesélne az egyik újabb projektjéről, a három kísérleti üveg-lakóházakról?

Ez egy nagyon érdekes történet. Egy angol, acéllal és üveggel foglalkozó gyáriparos Franciaországban szeretett volna házat építtetni. Egy betegség következtében egyre rosszabbul lát, ezért egy nagyon világos házat szeretett volna, üvegből. Először is helyszínt kellett találnom neki, és eszembe jutott, hogy Bretagne nyugati sarkában a tengerpart mentén sokkal lazábbak az építési előírások, mint bárhol az országban. Felhívtam egy ottani ismerős építészt, és megkérdeztem, hogy el tudja-e képzelni, hogy ott egy üveg lakóház épüljön.

Azt mondta, hogy náluk csak a telek beépítését szabályozzák, egyéb építészeti előírás nincs. Ez a terület arról is ismert, hogy 15-20 évvel korábban egy kísérleti fa lakóház is épült itt. Végül a megbízóm kiválasztott egy telket, de időközben kiderült, hogy az egyik mérnöke is szeretne házat építtetni, és ennek az embernek az unokaöccse szintén. Így végül három ház tervezésére kaptam megbízást, amelyek teljes egészében üvegből épülnek, még a lépcső és a padló is üveg lesz. További megkötései voltak, például mind a három épületnek ugyanakkora, 175 m²-es homlokzati felülettel kell rendelkeznie, és ugyanannyi üveglapból kell felépülnie, de a belső kialakítás minden egyes épület esetében más és más. Bretagne-ban a lakóházak jellemzően nyeregteretűek, ezért egy kockából indultunk ki, amit torzítottunk egy kicsit, és kissé megdöntöttük, hogy az eredmény a nyeregteretűs formára hasonlítson. Mindegyik ház esetében más-hogy torzítottuk meg a kockát, és az épületet a közepénél két fekete üveglappal osztottuk meg, ebben kapott helyet a konyha, a fürdőszoba és a többi kiszolgáló helyiség, így végül mindegyik ház egy kicsit más, és a telek beépítése is különböző. Arra is gondot kellett fordítanunk, hogy az épületek ne legyenek teljesen átlátszóak és ne melegedjenek nagyon fel, ezt egy 15 cm vastag homlokzattal értük el, amely két dupla üvegből áll, közöttük egy speciális textil van felfüggesztve, amely megszűri a fényt. A megbízóm először nanogéllal kitöltött dupla üveget szeretett volna, és több kísérletet is végeztünk ezzel a rendszerrel, de az üveglapok nagy mérete miatt végül más megoldást kellett keresnünk. Így fényáteresztő, de nem átlátszó falakat kaptunk néhány valóban átlátszó ablakkal, és reményeim szerint hamarosan meg is épülnek. Az első két ház máris szerkezetkész, az első szeptemberre át is adják. Amikor a terveket engedélyeztettem, megpróbáltam az ügyintézőnek elmagyarázni, miről van szó, mire ő azt válaszolta, micsoda forradalmi újdonság ez a város számára! De rögtön mondtam neki, hogy nem így van, a forradalmat már megtette a kísérleti fa lakóház, én csak ugyanazt folytatom üveggel. Azt mondta, erre nem tud nemet mondani, de azért beszéljek a műemlékvédelmi előadóval is, aki szintén nagyon kedves volt, ezután megkértem az engedélyt a polgármestertől, és két héten belül meg is kaptam. Ez általában nem így szokott zajlani Franciaországban sem, de ez egy nagyon különleges terület, ahol lehet kísérletezni. Ezután egy másik család is megkeresett Bretagne-ból, ők is üveg házat kértek egy elképesztően szép helyszínrre, 360°-os tengeri panorámával. Az ő házukat üveg falakkal és kő tetővel terveztem meg, és szintén sikerült engedélyt kapni rá. Ez egy igazán szép történet, és nagyszerű kísérlet volt, mert szeretek építeni és megtapasztalni a különböző építőanyagok anyagszerűségét. Szeretek ennyi mindenfélét foglalkozni, játszani.

Korábban azt mondta, hogy nem tipikus francia művésznek, inkább európaiak tartja magát.

Bretagne-ból származom, Franciaország északnyugati sarkából. Erre büszke vagyok, ezért azt szoktam mondani, hogy bretagne-i vagyok és európai. Ha azt mondanám, hogy francia vagyok, arról általában az embereknek rögtön valami sztereotípiát jut eszükbe, én pedig szívesebben gondolok arra, hogy a gyökereim a bretagne-i tájban vannak. Ezen a tengerparti területen egykor nagyon nehéz volt megélni, sokan tengerészek voltak, és az asszonyok néha hiába várták haza férjeiket, akik messzire elhajóztak és zord körülmények között éltek. Ezért jobban szeretek arra gondolni, hogy én erről a területről származom, ezért tudok jól alkalmazkodni a nehéz körülményekhez is. De emellett az építészetemet a Franciaországban folytatott tanulmányaim is formálták. Amikor a Banque Populaire de l'Ouest-et terveztem, valaki megjegyezte, hogy nagyon angolos lett, de szerintem nagyon is francia az az épület. Elvlaszthatatlan vagyok a kultúrámtól. Ma a kommunikáció fejlődésének köszönhetően az építészek majdnem ugyanazzal a háttérrel rendelkeznek, de más-más kultúrából jövünk, és ettől műveljük különbözőképpen az építészetet. Nem hiszek az olyan építészetben, amely bárhol ugyanolyan tud lenni. Az építészet nem egy termék, hanem egy helybe ültetett hely, ezért igazán fontos a helyszín, ettől lesznek az épületek különbözőek. Azt szeretem a külföldi utazásokban, hogy olyankor kameleoneként viselkedhetek, jó érzés megismerni az egyes országok embereit és konyháját, mert a konyhaművészet a társasági élet nagyon fontos területe. Ma a tömegkommunikáció és az utazás szabadságának korában mindenkinek meg kell találnia, hogy hol vannak a gyökerei, hol van otthon. Ez lehet a szülőföldön, de bárhol máshol is, ahol úgy érezzük, jó helyen

Neves építészek és az Alessi régi együttműködése keretében született meg ez Decq-i használatitárgy

vagyunk. Ezeket fontos tudni, mert amikor épületet tervezünk, gondolnunk kell az ott lakó emberekre. Nem egy légből kapott termékről beszélünk, hanem a helyszínből gyökerező helyről.

Meséljen a nem mindennapi megjelenéséről! Ez a művészi önkifejezés eszköze, vagy valami, ami az évtizedek alatt elválaszthatatlan lett Öntől? Számomra ez a normális. Eleinte azért csináltam, mert Londonban voltam a '70-es évek végén, és akkoriban nem volt ebben semmi különös. Pedig akkor még a mostaninál is kirívóbban néztem ki. Hosszú és színes hajam volt és piros szemfestéket használtam, az interneten lehet találni pár interjút abból az időszakból. Fenn van egy a '90-es évek elejéről, és emlékszem, hogy az interjú után a banképület építkezésére mentem, pirosra kifestett szemekkel. Amikor újra láttam magam a felvételen, eltűnődtem: valóban így néztem ki? Nem csoda, hogy a megbízó a kivitelezésen úgy nézett rám, mintha a Marsról jöttem volna! Mindamellet ez a kinézet egyben védekezés is, egyfajta páncélt, habár ez nem volt szándékos, csak később jöttem rá. Eleinte teljesen normálisnak tartottam, hogy így nézek ki, nem akartam sajátos stílust kialakítani, ezért mindig csodálkozom, amikor erről kérdezők. De ez meg is védett, mert a kezdetekben egyes megbízók megijedtek tőlem és más tervezőt kerestek, és ez így van jól, hiszen ha csak azért nem akartak velem dolgozni, ahogyan kinézek, akkor biztos, hogy építészeti kérdésekben sem értettünk volna egyet. Idővel rájöttem, hogy ezáltal szabad lehetek. Védett vagyok, mert a megbízóimnak először is a kinézetemmel kell megbékélniük. Erős terveket tudok készíteni, mert erősnek látszom. Ezért aztán később már tudatosan folytattam ezt, így megvédem magam azoktól, akik nem értenek egyet velem. Nekik kell eldönteniük, hogy akarnak-e velem dolgozni. Ma már elfogadják ilyennek, de ez hosszú időbe telt. Viszont arra is rá kellett jönnöm, hogy a férfiaknak gyakran nehézséget okoz, ha egy nő erősnek tűnik a kinézete, a beszéde vagy a munkája miatt.

Igaz, bár ma már elfogadott, hogy egy lány műszaki irányban tanul tovább, de azt még nehezen tudják a férfiak elfogadni, hogy például egy gyárban vagy egy építkezésen egy nő legyen a felettesük. Az én generációm talán már el tud egy ilyen helyzetet képzelni, de a mai döntéshozók még aligha.

Ugyanez volt velem is, amikor elkezdtem építészettel tanulni. Először nem is gondoltam, hogy egy lányból is lehet építész, ezért művészettörténészként kezdtem, de megismerkedtem egy építészhallgatóval, és rájöttem, hogy amit

Az operaház éttermének átriumterét megosztó galériaszint „áttekintése”

A Phantom Restaurant Opera Garnier kortárs kiegészítései nem érthettek hozzá a régi falakhoz (2011)

ő csinál, arra én is képes lennék. A szüleim sem akartak hinni nekem, ezért elhívták egy építész ismerősüket, hogy meséljen nekem a munkájáról. Ő azt mondta, hogy szerinte is jó ötlet, hogy ma már a lányokból is lehet építész, mert biztos nagyon jó konyhaszekrényt tudnak majd tervezni. Hát, így kezdődött az építész pályafutásom. De ilyen megjegyzéseket még ma is hallani, még most is megtörténik, hogy ha azt mondom, építész vagyok, arra az a reakció, hogy „Vagyis ön a belsőépítész?” Erre azt szoktam válaszolni: „Nem, külsőépítész.” Mert aki nő és építész, arról rögtön azt fogják gondolni, hogy belsőépítész. Erősíteniünk kell a nők önbizalmát, hogy építészek legyenek. Ez egy nagyon fontos feladat, mert ez még számukra sem magától értetődő.

Lehet, hogy a szülei nem hiszik, hogy a lányukból valóban gyakorló építész lesz, mert a diploma megszerzése után a nők egyszerűen eltűnnek a szakmából.

Az iskolámban, ami egy fizetős magániskola, az egyik lánydiákom mesélte, hogy nehezen tudta kiharcolni a szüleinél, hogy ebben az intézményben tanulhasson, mert egy kevésbé költséges helyre akarták küldeni, nem hittek ugyanis abban, hogy meg fog térülni a tanítatásába fektetett pénzük.

Ön szerint hová tűnnek a nők az egyetem után? Valóban a család az oka, ahogyan mondani szokás, hogy annyiféle más szerepük lesz a nőknek, hogy nem tudnak igazi elhivatott szakmágyakorról válni?

Nem csak az építőipar van tele férfiakkal, de más döntéshozó pozíciókban is férfiak vannak, például a banki és a pénzügyi szektorban. Tehát nem nálunk kell a nők eltűnésének okait keresni, hanem a férfiaknál, és az iskolákban, ahol még mindig azt kell hallani, hogy a nők nem valók mérnököknek. A végén a diáklány elhiszi, hogy túl sok ez neki és nem akarja a kihívást, mert a lányokat nem igazán tanítják meg harcolni. Tehát meg kell tanulnunk, hogyan harcoljunk és nézzünk szembe a férfiakkal, mert ők hajlamosabbak a harcra, míg mi inkább a közös megoldást keressük. Emellett a diákok manapság sokszor csoportmunkában dolgoznak, és később az irodáikat is csoportosan vagy párokban hozták létre. Ilyenkor a férfi lesz a főnök, a nő pedig mögötte áll. Egy sikeres építész mögött ott áll egy építész, teljesen ismeretlenül. Elfogadja ezt a helyzetet, és ez nincs így rendben. Nem kell, hogy ezt tegyék, mert a férfiak sosem tennék ezt a helyünkben. De számos más szakmában is megfigyelhető ez, például az orvosoknál. És mi beleegyezzünk ebbe a helyzetbe, ezért részben a mi hibánk is.

Itt van nálam egy zsebkönyv, az a címe: „Miért járnak az építészek feketében?” Az ön válasza a következő volt: „Azért járok feketében, mert az örültek házában minden fehér”, ami egy idézet a zenész Serge Gainsbourg-tól. Valójában miért?

Eleinte azért jártam feketében, mert a punk-rock zenei kultúrához tartoztam, tizenévesen kezdtem, de a szüleimnek nem igazán tetszett. Mindig ellenálló típus voltam, kissé lázadó, és ez még azelőtt volt, hogy építészettel kezdtem volna tanulni. Azt szoktam mondani, hogy én voltam az első. Sokkal korábban kezdtem, mint a férfi építészek.

Mi a legfontosabb dolog, amit a mai építészhallgatóknak meg kellene tanulniuk?

Emlékeztetni kell őket, hogy őrizzék meg a kíváncsiságukat. A mai generáció nem elég bátor. Az én tanácsom: légy elhivatott, légy felelősségteljes, és merj kockáztatni! Minden lehetséges, ha elég érdeklődés van benned a világ iránt.